

Bevolkingsgroei van de gemeente Vledder sinds 1795

Vanaf 19 januari 1795 maakte Nederland deel uit van de republiek Frankrijk. Na het vertrek (vlucht) van stadhouder Willem V op 18 januari naar Engeland, namen de Fransen, gesteund door de Nederlandse *patriotten*, het stukje Holland in. Het werd de *Bataafsche Republiek* genoemd, maar in feite waren “we” een vazalstaat van de Fransen, die naar behoeven het land plunderden en beroofden. Het “kinderliedje” *Hop Marjanneke, stroop in 't kanneke* komt uit deze tijd en verwijst naar “kale Franse soldaten”: armoedig en zonder spullen.

De Fransen hadden net de Franse revolutie achter de rug en zij wilden daarom ook in andere door hun overheerste gebieden veel staatkundige vernieuwingen doorvoeren. Eén van de maatregelen die de Fransen namen was het uitvoeren van volkstellingen. Een boekhouding van de bevolking geeft allerlei belangwekkende informatie, zoals waar de belastingen te innen zijn, waar jonge mannen kunnen worden geronseld voor het leger, hoeveel voorzieningen er moesten zijn voor de bevolking. (Het was lang niet allemaal met slechte bedoelingen). In de loop van 1795 volgden de eerste tellingen in de *Bataafsche Republiek* en in de loop van 1796 was de eerste “landelijke” volkstelling klaar. De *Republiek* had 1,88 miljoen inwoners, Drenthe bijna 40 duizend en de gemeente Vledder 611 (Vledder 320, *Nyenslyk* 227, Doldersum 64).

In de jaren daarna werden op divers gezag nog wel lokale volkstellingen gehouden. Koning Willem I liet in 1830 de tweede landelijke volkstelling houden. Vanaf dat moment werd om de tien jaar zo'n telling gedaan.

Niet bij elke telling werden alle details gevraagd. Soms waren alleen de aantallen huizen belangrijk en hoeveel personen daar op dat moment leefden. Soms was men alleen geïnteresseerd in een totaal aantal mensen dat in een gemeente leefde (1830 en 1840 bijvoorbeeld).

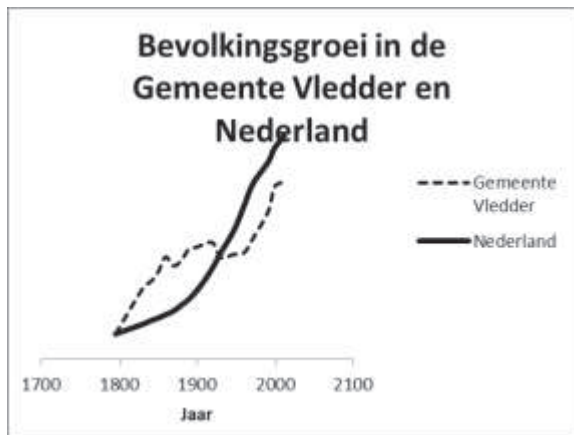
Voor de gemeente Vledder zijn alle resultaten in de bijgaande tabel gezet. In deze tabel is geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Dat verschil is steeds vrij klein. Het valt wel op dat het aantal mannen altijd groter is dan het aantal vrouwen in plattelandsgemeenten, terwijl grote steden altijd een “vrouwenoverschot” laten zien. Dat verschijnsel is overal in Nederland zo.

Tabel 1. Aantallen inwoners verkregen uit volkstellingen (t/m 1971) en via het CBS.

	Vledder	D'sum	F'-oord	W'-oord	N'sleek	V'veen	B'-oord	TOTAAL
1795	320	64			227			611
1830								1717
1840								1876
1849	399	90			387			2087
1859	439	101			441	123		2474
1869	388	94	517	501	441	318		2259
1879	514	49	505	388	435	398	93	2382
1889	544	55	1085		518	461		2663
1899	515	53	1069		546	526		2709
1909	533	63	1053		570	552	16	2787
1920								2812
1930	536	77	444	270	625	449	60	2461
1947	616	68	416	238	672	420	110	2540
1960								2581
1971	935	60	345	660	505	425		2920
1991								3590
1998								4155
2009	1970	110	230	920	510	360	180	4280
2011	1940	105	235	925	530	360	210	4305

De laatste volkstelling was die van 1971. Sinds 1998 zijn alle getallen zelfs beschikbaar via de website van het *Centraal Bureau voor de Statistiek* in Heerlen.

In afbeelding 1 staan twee gegevens uitgezet: de groei van de bevolking van Nederland en de groei van de bevolking in de gemeente Vledder. Dit begint in 1795 en eindigt in 2011 (de aantallen inwoners zijn even weggelaten).

Afbeelding 1

De lijn voor de gemeente Vledder heeft een duidelijk afwijkende vorm van die van Nederland. Waar Nederland een gestage groei vertoont, groeit de bevolking in de gemeente eerst snel. Dan vlakt de lijn af, om na een dip vlak na de oorlog weer sterk te stijgen

De sterke groei in het begin van de 19^e eeuw is uitsluitend het gevolg van het oprichten van de Maatschappij van Weldadigheid. Bij de oprichting in 1818 be-

stond de groep kolonisten uit 100 volwassenen en 230 kinderen, ruwweg evenveel als elk van de plaatsen Vledder en Nijensleek aan inwoners had.

Het afvlakken van de lijn vanaf ongeveer 1850 heeft twee belangrijke oorzaken. De Maatschappij kwam in financieel zwaar weer. Er waren steeds minder “sponsors” voor het project van generaal van den Bosch. Het aantal kolonisten dat binnenkwam werd toen steeds kleiner, waardoor de groei van het aantal inwoners binnen de gemeente Vledder niet veel omhoog ging; zelfs wat achteruit ging.

De tweede oorzaak van het afvlakken van de bevolkingsgroei was eigenlijk geen verrassing. Al eeuwen was het gebied in zuidwest Drenthe een lastig te bewerken en te ontginnen gebied. Alleen langs de beken Vledder Aa, de Nijensleker Schipsloot en Wapserveense Aa waren weilanden en op de kleine essen was er wat akkerbouw mogelijk. Met de grote gebieden armoedige grond, vooral laagveen en heide, was er eigenlijk geen mogelijkheid om nieuwe, rendabele, boerderijen te stichten. Boeren hielden vooral schapen.

Er kon net genoeg worden verbouwd om “in leven” te blijven. En als dat zelfs niet meer mogelijk was, huurden boeren extra land. Zo hebben Nijensleker boeren soms wat land bij Steenwijk gehuurd om de koeien te laten grazen. Ook was het soms nodig om hooi voor de winter te kopen, omdat de zomer te weinig had opgeleverd. Zomerse stortregens en de slechte afwatering van de beken betekenden vaak een nachtmerrie voor de boeren als deze natuurverschijnselen vlak voor of tijdens oogst- en hooimomenten kwamen.

Industrie was er in het geheel niet in de omgeving. Het liet zich ook moeilijk opstarten in een slecht toegankelijk gebied. Dus in die economische tak was er geen groei.

Het armoedige niveau van mogelijkheden verbetert maar langzaam. Er wordt wat veen ontgonnen, waardoor de brandstof turf beschikbaar komt. De vrijgekomen grond wordt omgezet in weide- en landbouwgronden. De introductie van wat eenvoudige machines helpt iets. Het ontwikkelen van samenwerkingsorganisaties (melkfabrieken) geeft ook wat ruimte. Uiteindelijk komt er pas in de jaren 50 van de vorige eeuw een duidelijke kentering in de arbeidsmogelijkheden en groeit de bevolking vanaf dan gestaag.

In de gemeente zijn door de bevolkingsgroei, maar ook om dorpen levensvatbaar te houden, veel nieuwe huizen gebouwd. Met name in Wilhelminaoord en Vledder. In Nijensleek (de Schoolweg begin jaren zestig), Frederiksoord en Doldersum zijn incidenteel enkele woningen gebouwd. Vledderveen kreeg de Talmastraat (eind jaren zestig) en, eind jaren negentig, de Oosterslag.

Vooraf in het dorp Vledder zijn er veel nieuwe woningen bijgebouwd. Het begint met een klein aantal huizen aan de Torenlaan, Van Royenlaan, en Beatrixstraat een paar jaar na de oorlog, gevolgd door enkele huizen aan de parallelweg en de Pastorieweg (begin jaren 50). In de jaren zestig bouwt men aan de Olde Hof bejaardenwoningen. Eind jaren zestig wordt het Scheperskampplan gestart (Scheperskamp, Palmbosweg, Wildwal en, later, de Paaswei). En snel daarna (circa 1971) wordt er aan de Bosbouwkamp gebouwd. De Meulhoek, ook voor ouderen, volgt in fases. In de tweede helft van de 70-er jaren wordt De Goorns ontwikkeld. Daarna komen de verschillende "Rolles", I, II en III in de jaren 80.

Wilhelminaoord werd sterk uitgebreid vanaf 1970 (o.a. Schumerstraat, De Jongestraat, KJ Blokstraat).

De werkgelegenheid in deze omgeving nog steeds niet groots. Sterker, het aantal bedrijven is zelfs gedaald (*zie KS 27, Toen God verdween uit ...*). *Stichting Trajectum (Hoeve Boschoord)* en de gemeente Westerveld zijn nu de grotere werkgevers in de omgeving geworden.

Boerenbedrijven zijn veel minder in aantal geworden en hebben ook veel minder personeel nodig door de sterk ontwikkelde mechanisatie.

Daarnaast is door de steeds beter wordende wegverbindingen in Nederland het gemakkelijk geworden om grotere afstanden af te leggen voor het woon-

werkverkeer. De meeste plaatsen in de gemeente zijn dan ook forensendorpen, maar ook dorpen waar een prettige oude dag is te leven.

Jongere mensen worden min of meer gedwongen om elders werk te vinden. En te wonen, omdat de huizenprijzen in deze omgeving natuurlijk vrij hoog zijn voor jonge mensen aan het begin van hun werkzame leven.

Bevolkingsopbouw

De beschreven ontwikkelingen hebben dus gevolgen voor de samenstelling. Bij enkele volkstellingen werd ook naar de leeftijd van bewoners gevraagd. Deze gegevens kunnen in de vorm van een zogenaamde *bevolkingspiramide* worden getoond. Men kan dan de leeftijdsopbouw in een plaats zien.

In twee grafieken hieronder staan deze van 1909 en van 2011 voor het *dorp* Vledder getekend. Verticaal staan steeds groepen van 5 jaar, beginnend met 0 t/m 4 jaar. In zo'n groep staan horizontaal de aantallen mannen (links) en vrouwen uitgezet. Door sterfte worden de aantallen mensen steeds kleiner naarmate de groep ouder is. In het geval van 1909 bijvoorbeeld, ontstaat er een piramide. Hoe anders is deze voor 2011: een granaatvorm. De mensen worden (veel) ouder, terwijl de aanwas van jonge mensen sterk is verminderd. De "bol" boven de helft is de grote *vergrijzing* die ons te wachten staat.

Gert Kiers

